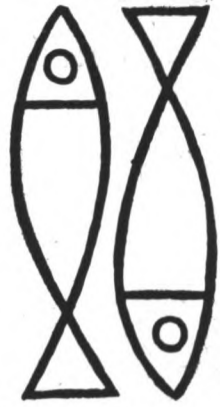

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds H. Amelink, Lekdijk 82 b, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Rotterdamse Rijweg 174, Rotterdam-8

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

Psalm 20

■ Met de deur in huis

De dichter van Psalm 20 valt met de deur in Gods huis: Jahweh antwoorde u ten dage der benauwdheid...

Wanneer iemand in de knoei, in het nauw zit, is elke omhaal van woorden teveel. Heidenen menen hun goden daarmee te kunnen vermurwen, zegt Jezus (Mt. 6:7), maar wat de mensen een schietgebedje plegen te noemen, is in wezen helemaal niet zo oneerbiedig. God legt zijn oor te luisteren en geeft antwoord met-ter-dáád (Ps. 20:7).

Een koning die door de knieën gaat — dat is het wat de bezoekers en bewoners van Gods huis op een dag te zien krijgen. Want hier (net als bij Hizkia) (Jes. 37:14 v.v.) is het een kóning die in de knoei zit, de gezalfde (vs 7), en dat is geen kelinigheid. Dat heeft zijn consequenties voor land en volk, voor Godshuis en paleis.

De koning is naar de kerk gegaan. Hij heeft offers gebracht met hart en hand (vgl. Ps. 141:1, 2). Brandoffers waar geen lood vlees van overblijft, die geheel in vlammen opgaan: laaiende vuurtongen die ten hemel willen reiken om Gods aandacht te vangen. Want wat is zelfs een koning meer dan een klein mannetje wanneer hij in het nauw zit, wanneer vijanden van alle kant het op hem gemunt hebben (I, II Sam.)?

■ Koningsproblemen

Heel wat koningen en dictators hebben 't veld moeten ruimen — tot op de dag van Allende. Zelfs al waren er die het „Gott mit uns“ op hun met patronen beladen koppelriemen of hun rijks-daalders hadden geslagen.

Politiek, het bewaren van politiek evenwicht, is een hachelijke zaak. Van de ene dag op de andere kan het verkeren. Wie vandaag plechtig verzekert de neutraliteit te zullen eerbiedigen, kan de volgende dag bommen op je land laten regenen. Wie gisteren als staats-hoofd nog met alle eerbetoon werd ontvangen, kan vandaag een vergeten man zijn: Allende kan

er (niet meer) van meepraten. David is niet zo dom of hij weet dat dit in zijn wereld óók aan de orde van de dag is. Hoe meer we te weten komen van die oude tijden, hoe begrijpelijker Prediker wordt: er is niets nieuws onder de zon (4:13-16). Vertwijfeld grijpen heersers een strohalm vast (vgl. Jes. 36:6) — vergeefs. Want volkskunst is wisselvallig, onberekenbaar — en bondgenootschappen blijken van scheurpapier. Daarom proberen zij altijd krampachtig, door middel van machtsvertoon, geweld en onderdrukking, te houden wat zij hebben. Maar het enige dat hun ten dienste staat is hun eigen macht, de mate van sluwheid en geslepenheid die zij zelf bezitten — tot er een komt die slimmer is dan zij.

■ De koning gaat door de knieën

Nee, David is niet van gisteren. En hij is evenmin een idealistische pacifist. Als er Filistijnen, Moabiteten, Ammonieten, Edomieten zijn, dan moet er gevochten worden — en hij heeft zich bij hen, met name bij de Filistijnen nu niet direct bemind gemaakt (I Sam. 27) — ze blaken van woede en dorsten naar wraak.

't Is maar goed dat God hem klein gehouden heeft: geen groot leger, geen cavalerie om u tegen te zeggen (Deut. 17:14-20). Wie in één keer van veehoeder tot kroonpretendent promoveert, kan gauw zijn hoofd verliezen — letterlijk en figuurlijk.

En dus zit David echt in het nauw en zien zijn soldaten een koning op de knieën... nog vóór de strijd begonnen is. Maar ze begrijpen hem. En daarom vallen ze met de deur in Gods huis. Voor velen is de factor „macht“ het eind van alle tegenpraak en tegenstand in de politiek. Voor deze bidders niet: het „Gott mit uns“, immanuël, staat niet op hun koppels maar in hun bijbel. Zij weten dat „de“ politiek niet het laatste woord heeft noch het aantal divisies, maar Góð. Zoek eerst het koninkrijk Gods — dat doen ze al lang voordat Jezus er weer eens aan herinnerde.

■ Beter één offer in de hand dan...

Wie kan redden? De HERE — Jacobs God.

Waar is Hij? In het heiligdom — op de berg Sion.

Wanneer wil Hij helpen? Juist — Hij wil gebeden zijn. Gebeden met hart en hand. 't Gaat pas goed fout met David als hij zijn soldaten laat tellen (2 Sam. 24). En dan is het uitgerekend Joab die aarzelt...

Alleen God kan David de overwinning geven.

Heeft David dan niets meer te doen? Betekent „zonder bezorgd te zijn“ ook „zonder voorzorgen te nemen“?

Beslist niet: Hij geve u naar uw hart en doe al uw plannen in vervulling gaan.

David heeft de situatie wel terdege overdacht (in zijn „hart“) en maatregelen genomen. Zelf is hij dien volgens overleg gepleegd en gehard in de strijd (Saul!) en hij heeft uiterst bekwame generaals. Maar aan Gods zegen is ALLES gelegen. Daar kan de beste generaal, de meest geharde krijger NIETS aan veranderen. De enige garantie is God. Als de mensen dáár rekening mee hielden, stond het er met de wereld anders voor. Eén gebed is meer waard dan duizend atoombommen (Op. 8:3). Eén „offer met de hand“ meer dan tien diplomaten in de lucht, met een supersonisch vliegtuig op weg naar een vredesconferentie.

■ Juichen bij voorbaat

Alléén God garandeert zó dat Hij zijn garanties ten volle nakomt (Ps 89). Bij Hem zijn bondgenootschappen geen scheurpapier (Ps. 2:7 v.v.). Davids dienaren wéten dat: wij willen (bij voorbaat!) juichen over uw overwinning.

En David weet 't óók.

Hij weet het zeker.

Nú weet ik, dat de HERE zijn gezalfde (!) de overwinning geeft. Hóe weet hij dat?

Door ingeving, inspiratie? Zo de nieuwe Korte Verklaring: „een dergelijke zekerheid kon verkregen worden doordat Gods Geest een mens aangreep, ... de uitspraak... werd gedaan door iemand, die een goddelijke openbaring ontvangen heeft of ontvangt.“

Of omdat hij ziet dat en hij en het volk en de priesters één zijn in het geloof?! Geloof dat zijn zekerheid ontleend aan Gods garanties (Ps. 2) en niet aan „wagens en paarden“. „Wij roemen in de naam van de HERE, onze God“ (20:8).

Zo treedt David in zijn jeugd tegen Goliath in het krijt met niet meer dan een slinger, een steen en... geloof: gij treedt mij tegemoet met zwaard en speer en

werpspies, maar ik treed u tegemoet in de naam van de HERE, de God der slagorden van Israël, dien gij getart hebt (1 Sam. 17:45 v.). En hij is zeker van de overwinning.

Want nu is het Góðs zaak geworden. En dienaangaande liggen er beloften.

Voor David — als de Ammonieten zijn gezanten-met-rouwbeclag in mini-mode terugsturen (2 Sam. 10).

Voor de leeuw uit Juda's stam, de wortel Davids (Op. 5:5), de huidige Koning der koningen.

Nu weet ik, dat de HERE zijn gezalfde de overwinning geeft, Hij antwoordt hem uit zijn heilige hemel

met de machtige heilsdaden zijner rechterhand.

Want: het geloof is de zekerheid der dingen die men hoopt, en het bewijs der dingen die men niet ziet (Hebr. 11:1).

En nog eens: wat is een waar geloof?

Een zeker weten... een vast vertrouwen (H.C. Z. 7).

IN DIT NUMMER

Pagina 281
ds E. R. Postma,
Psalm 20

Pagina 282
Prof. C. Veenhof,
Kerk en kerkorde
Drs H. E. S. Woldring,
Kamphuis over Wurm-
brand

Pagina 284-285
D. W. L. Milo,
Ver van de troon
Prof. C. Veenhof,
De profet Jona

Pagina 286
Drs H. de Jong,
Iets over Bijbel-vertalen

Pagina 287
P. C. van Wijk,
Vrede leren

KERK EN KERKORDE

Er wordt in de kerken, vooral ook in onze tijd, veel gesproken over de orde in de kerk, over de kerkorde. In nagenoeg alle kerken. In de Rooms-Katholieke — daarin kwam onlangs een geheel nieuw concept daarvan voor de dag. In de Ned. Herv. Kerk. Die ontving van haar synode een dik boek met „kerkelijke ordinantiën”. In de Geref. Kerken. Die kregen een tijd geleden de definitieve tekst van een nieuwe kerkorde waarin de synode als de „hoogste” kerkelijke vergadering wordt omschreven. En ook in onze kerken is er een zoeken en tasten om tot een betere, een meer Schriftuurlijke, en met de behoefte van de nieuwe tijd rekening houdende, kerkorde te komen.

Het spreekt van zelf dat een kerk een kerkorde moet hebben.

Of, laat ik het beter zeggen: het is zo dat iedere kerk een kerkorde bezit!

Er bestaat geen enkele kerk zonder zo'n kerkorde.

Een kerk — en ik heb dat zeggend in de eerste plaats het oog op een plaatselijke kerk — moet allerlei bepalingen maken. Bijvoorbeeld of er één of twee kerkdiensten op de zondag zullen gehouden worden. En of er in één van de twee diensten aan de hand van de catechismus zal gepreekt worden of niet. Ze zal voorts moeten vaststellen hoe de ouderlingen en diakenen zullen worden gekozen. Door de kerkeraad? Dat gebeurde vroeger vaak. Door de kerkeraad met achteraf goedkeuring van de gemeente? Door de gemeente uit dubbele getallen of uit dubbeltallen? Ze zal voorts ook moeten vaststellen hoe in gevallen van geheime of openbare zonden van gemeenteleden moet worden gehandeld. Voorts moeten er bepalingen worden gemaakt over de bediening van de doop en het heilig avondmaal. Een formulier gebruiken of niet? En zo ja: welk? Een avondmaalstafel, of „rondgaan” met brood en beker? Hoe moet het deelnemen aan het avondmaal worden geregeld. Openbare belijdenis? Gasten? Er zal voorts moeten worden vastgesteld welke liederen er in de kerk gezongen zullen worden en welke bijbelvertaling men in de eredienst zal gebruiken. En — hoe men met zusterkerken zal omgaan enz. enz.

Natuurlijk is het mogelijk dat een kerkeraad of de gemeente al die dingen aan de „dominee” overlaat. Er zijn wel kerken geweest waarin dat metterdaad gebeurde! Maar dat is een heel erge vorm van hiërarchie! De eerste en ergste vorm van hiërarchie is de „dominocratie”. In deze val zal de grote massa der kerken nu niet

Kerkelijk Leven

zo makkelijk meer tuimelen! Het is ook denkbaar dat een kerkeraad dat alles op eigen houtje vaststelt. Maar ook dat is een vorm van hiërarchie. Wij geloven dat er een „algemeen priesterschap der gelovigen” is. Of, zoals dat onder gereformeerden getypeerd wordt: een „ambt aller gelovigen”. En dat krachtens dat ambt de gemeente „mondig” is en zij dus bij dat alles „inspraak” moet hebben.

Inderdaad: een kerk moet nu eenmaal een kerkorde hebben.

En ze heeft die dan ook altijd. Keurig geformuleerd in een boekje. Of vastgelegd in een aantal genotuleerde afspraken. Of misschien wel ongeschreven. Engeland heeft zelfs een ongeschreven grondwet.

Ja, een kerk moet een kerkorde hebben. Er is immers nergens een nooit een samenwerking mogelijk zonder afspraken, zonder bepalingen op welke manier men zal samenwerken. Zelfs in een gemeenschap van louter volmaakte, heilige mensen moeten er verkeers- en omgangsregels zijn!

☆☆☆

Maar bij het samenstellen en hanteren van zo'n kerkorde moet wel aan iets worden gedacht dat van allesbeheersend belang is.

Men zal daarbij namelijk met alle ernst op de **prioriteit** moeten letten. Men zal, om het concreet te zeggen, er diep van doordrongen moeten zijn dat een kerkorde niet meer dan een **dienende** functie bezit. Men moet haar vooral niet tot een door God beschikte „lex aeterna”, een eeuwige wet verheffen. Zelfs niet tot een reglement of statuut. Ze kan en mag niet meer zijn dan een „raam”, een „kader” dat dient om de kerk de gelegenheid te geven om op de beste, d.w.z. met haar goddelijk karakter en taak het meest overeenkomende, wijze te leven en handelen. Kortom: om voluit kerk te kunnen zijn in de tijd en op de plaats waar God haar heeft gesteld.

Aan het opstellen en hanteren van een kerkorde moet evenwel voorafgaan een helder, gelovig inzicht in wat Gods Woord, het Evangelie, zegt over de kerk, haar roeping, haar opdracht, haar leven in eigen kring en in de wereld. Een inzicht, dat tegelijk ook een gelovig staan in, en een leven met en voor en door de kerk is. Als

dat niet het geval is, is het kerkorde-maken en -hanteren een dor, een onvruchtbaar, ja, in feite een onchristelijk ding.

Een cursus in de welsprekendheid en een daardoor gevormde oratorische perfectie betekenen niets, zijn opgeblazen dikdoenerij als men niet weet wat men met behulp van de welsprekendheid zeggen moet. Welnu evenzo is een kerkordelijke perfectie volmaakt zinloos, ja, zelfs dodelijk gevaarlijk wanneer men het fundament van de kerk uit het oog verliest, wanneer men niet meer ziet en beleeft wat de kerk is, wat zij wil, waarvan zij spreekt, wat zij moet doen.

Daarom moet het werk aan de „basis”: het verkondigen van het evangelie, de beoefening van de geloofsgemeenschap, het onderlinge elkaar dienen met alles wat men is en heeft, het een-licht-zijn-in-de-wereld, volstreekte prioriteit hebben over formele regels en bepalingen. Anders lopen alle kerkelijke activiteiten uit op onvruchtbare leegheid op een eindeloos en weerzinwekkend formalisme, een hakketakken over gedrags- en organisatievragen dat hete hoofden en koude harten kweekt. Wie kan er nog interesse hebben voor een kerkorde als dat waarvoor de kerkorde als middel fungeert uit het zicht raakt. Een volmaakt georganiseerd „niets” is een makaber ding. Wanneer men in plaats van zich geheel en al op het leven, de boodschap, de arbeid der kerk te richten zich vooral of uitsluitend concentreert op kerkordelijke kwesties speelt men een kinderachtig en gevaarlijk spel met een spookbeeld.

De vragen ten aanzien van de orde van de kerk dragen evenwel een geheel ander karakter als

wat in en door een georganiseerde kerk geschiedt levend is, als wat haar „substantie” uitmaakt dynamisch is, als men daarin waarachtig vanuit het centrum, het Evangelie leeft, of, anders gezegd, als zij vol is van de Heilige Geest. Dan gaat het bij een kerkorde om de vraag hoe de door de Geest gewilde activiteit het meest vruchtbaar kan worden. Inderdaad dan gaat het met een kerkorde heel anders dan wanneer een kerk lijkt op een uitgedoofde krater, waaruit eenmaal de gloeiende lava opschoot! Wat betekent een perfect georganiseerde, op het moderne leven afgestemde kerk als zij in feite niets meer te zeggen heeft, als de hoorders van de prediking terecht kunnen zeggen: „Ik kom in die prediking niet voor. Wat die man zegt gaat buiten mij leven om. Ik hoor er de stem van de goede herder niet in”?

Het staat dan met de kerk als met een kerkgebouw dat architectonisch volmaakt en volledig naar de eisen van de eredienst ingericht is, maar waarin niemand binnengaat dan alleen de weinige toeristen die interesse hebben voor kerkbouw.

Of een kerk levend is — dat hangt in de eerste plaats daarvan af of in haar de Heilige Geest werkt en daarom in haar de levende verkondiging van het Evangelie plaats vindt. Wie uitdrukkelijk of feitelijk ontkent dat de kerk een **predikende** kerk is, wie uitdrukkelijk of feitelijk ontkent dat de kerk de gemeenschap is van hen die metterdaad op Gods boodschap **antwoordt in gebed, lied en in al haar handelen**, houdt zich bezig niet de echte kerk, maar met een lijk! En dan is een kerkorde een dood, ja een verderfelijking ding.

H. E. S. WOLDRING — AMSTERDAM

Kamphuis over Wurmbrand

aanval in de rug?

Alweer over Wurmbrand? Is dat nou nodig? Heeft Wurmbrand dan nog niet genoeg belangstelling gehad in Opbouw? Jawel, maar er is een reden voor.

Eind vorig jaar schreef de Kamper hoogleraar J. Kamphuis een drietal artikelen in het Nederlands Dagblad over de leer van Wurmbrand. Deze artikelen lokten felle reacties uit van Wurmbrand-aanhangers: dit was een aanval in de rug, het getuigde van gebrek aan kennis, enz. De artikelen van prof. Kamphuis zijn nu in de vorm van een brochure verschenen, aangevuld met zeer verdienstelijke bijdragen van de heren Van Loo, die fotografische impressies uit Roemenië en een verslag van een toespraak van Wurmbrand weergeven. Hoewel de uitgeverij De Vuurbaak geen recensie-exemplaar van deze brochure aan de redactie van ons blad toezond, willen wij toch aandacht aan dit onderwerp besteden.

■ De kritiek van Kamphuis

Veel boeken van Wurmbrand zijn in het nederlands vertaald. Het is dus elke geïnteresseerde nederlander mogelijk hier kennis van te nemen. Al lezend heeft prof. Kamphuis zich de vraag gesteld:

spreekt deze predikant naar de Schrift? Welke leer brengt hij eigenlijk? Wurmbrand is fel tegen het kommunisme, tegen de moderne theologie, tegen de Wereldraad van Kerken. Goed, goed, maar wat wil hij dan wél? Kamphuis toont aan, dat in

vergrootglas, hij bekijkt hem, hij ziet verschillende dingen heel erg scherp, hij beoordeelt en hij heeft gelijk... en tegelijk zit hij er toch enigszins naast!

■ Oost-West

Wurmbrand is een oost-europeaan en dat houdt voor zijn geloofsleven nogal wat in.

De kultuurontwikkeling in West- en Oosteuropa is de laatste zeventienhonderd jaar radikaal verschillend geweest. Spelen in de Westerse cultuur de Renaissance, Reformatie en Verlichting een belangrijke rol, in het Oosten zijn deze bewegingen niet of in zeer geringe mate bespeurbaar.

Oost- en Westeuropa zijn twee verschillende werelden wat het geestelijk leven en het levensklimaat betreft. Dit heeft grote invloed op het geloofsleven van de christenen in deze twee delen van Europa. Wij moeten eens „achterom kijken” en beseffen, dat wij niet alleen reformatorische christenen zijn, maar ook typisch **Westeuropese** christenen. Wij moeten proberen zo nu en dan in eeuwen te denken, want de eeuwen vinden hun neerslag in ons denken, doen en laten.

De westeuropeanen zijn sterk rationeel ingesteld en hebben op gigantische wijze wetenschap en techniek tot ontwikkeling gebracht. Zij hebben altijd iets in zich gehad van beheersen, macht uitoefenen, iets in de greep hebben. Een zakelijke levensinstelling, die de oosteuropese mens niet heeft. Hij is veel meer een romantikus, een gevoelsmens. Het gaat hem veel meer om het zieleleven, een harmonisch levensgevoel, dat wortelt in het eeuwige, hetgeen met een zekere hartstocht wordt gezocht en beleefd. Inderdaad, sterk mytisch. Zo ook Wurmbrand. Niet omdat hij Wurmbrand is, maar omdat hij staat in de traditie van de oosteuropese christenheid. Hoewel er verschillende vormen van mystiek bestaan, tref je het vrijwel overal in het oosten aan. Soms zeer extreem, soms slechts een zweem ervan.

Jammer dat prof. Kamphuis over deze kulturele achtergrond, die in zo belangrijke mate bepalend is voor het geloofsleven en andere geloofsuitingen, niets zegt.

■ Geloofs- en cultuurverschillen

Het geloofsleven, het nadenken over het geloof, het geloofsleven en andere uitingen van de gelovigen zijn (ook van gereformeerde gelovigen) in het Oosten vaak anders dan in het Westen. De reformatorische christenen, met name de calvinisten, zijn niet goed te begrijpen zonder de achtergrond van Westerse cultuurontwikkeling. Wij hebben een sterk rationele en juridisch inslag. Het blijkt ook uit de inrichting van ons kerkelijk leven. Kerkrecht en dogmatiek nemen een grote plaats in en zijn derhalve bronnen van ruzie en tweespalt. Ons denken over de Schrift en over ons geloof brengen wij vooral in woorden tot uitdrukking. In de kerkdienst neemt de preek een overheersende plaats in. En niet zelden gaat het in de preek over **de leer** van de kerk. Voor het bijbellezen wordt helaas betrekkelijk weinig tijd uitgetrokken en iedereen weet het dan wel: daar gaat de preek over. De preek

staat centraal en met het oog dáárop lezen wij een stukje uit de bijbel. Ruimte voor persoonlijk gebed en meditatie is in onze kerkdiensten nauwelijks aanwezig. Veel oosteuropese christenen zullen deze rationele en verbale geloofshouding als koud ervaren. Zij zoeken de „warmte” van een mystieke beleving. Is het geloof dan niet uit het gehoor? Jawel. De emotionele geloofsbeleving neemt bij veel oosteuropese gelovigen een te grote plaats in en ontspoord in een onschriftuurlijke mystiek. Verschillende oosterse kerken kennen niet eens de preek. Wat wij in onze woord-cultuur te veel hebben, hebben zij in hun mystiek zwijgen te weinig. En wat zij te veel hebben aan geloofsbeleving, hebben wij naar mijn indruk te weinig.

In veel oosteuropese kerken spelen „de leer”, de dogmatiek en kerkrechtelijke zaken een zeer ondergeschikte rol. Dat is niet goed. De gevolgen zijn er ook naar. Maar zijn wij als westeuropese christenen niet te veel bezig geloofszaken uit te denken, vast te leggen en te veel geneigd een veilig heenkomen te zoeken in de door kerkrechtelijke en dogmatische „zekerheden” beveiligde kerkorganisaties?

Willen wij de oosterse christenen, i.c. Wurmbrand, werkelijk ontmoeten, dan moeten wij proberen hun achtergrond zo goed mogelijk te begrijpen en ook proberen onze eigen achtergrond kritisch te beoordelen.

■ Aanval in de rug?

Met het bovenstaande wil ik niet de indruk wekken Wurmbrand te verdedigen. Integendeel, ik heb reeds gezegd dat prof. Kamphuis gelijk heeft in zijn analyse en beoordeling van deze predikant. Het is zeker geen aanval in de rug. De aanval is frontaal, maar daarin tevens wat zwak.

De ondertitel van Kamphuis' brochure „de leer van Richard Wurmbrand en de leer van de Heilige Schrift” is aanvechtbaar. Het gaat nl. niet om twee leren van hetzelfde nivo. Het gaat bij Wurmbrand om een bepaalde geloofsbeleving en deze is heel anders dan die van prof. Kamphuis en van „zijn” leer van de Schrift. Er zijn achter het ijzeren gordijn natuurlijk ook christenen, die zeer dicht bij Kamphuis' beschouwing staan. Ik heb dit geen moment willen ontkennen. De zwakte van zijn brochure is naar mijn indruk het geïsoleerde vergrootglas-effect.

Het komt bij de meeste oosteuropese en in meer of mindere mate mystisch aangelegde christenen niet eens op, om over „de leer van de Schrift” te spreken. En wanneer prof. Kamphuis zegt (blz. 26), dat de weg van Calvijn een andere is dan die van Wurmbrand, dan is dat een open deur intrappen. Want daaruit blijkt nu o.a. het verschil in cultuurontwikkeling tussen oost en west. Daarmee is de geloofsbeleving van oosteuropese christenen niet goed gepreparaat. Het is er wel duidelijker mee gemaakt.

Ook wordt er duidelijk door, dat je oosteuropese christenen — ook Wurmbrand niet — niet op zichzelf kunt bekijken en zeggen: kijk toch eens, wat zijn ze mystisch ingesteld; hier staat extase tegenover gehoorzaamheid; hier staat mystiek tegenover geloof. Wij doen hen geen recht, wanneer we hen uit hun cultuur los pellen.

Prof. Kamphuis geeft toe, dat de keuze: Wereldraad of Wurmbrand, een verwerpelijke keuze is. Hoe bekend en berucht Wurmbrand de laatste jaren ook geworden is, het gaat niet om hem. Reeds enkele malen heb ik in dit blad kritiek geuit op Wurmbrand. Het gaat echter om het benarde leven en om het geloofsleven van de gelovigen achter het ijzeren gordijn. Hen zoeken wij te helpen. Dat is de wezenlijke problematiek. Prof. Kamphuis is zelf goed op de hoogte van deze zaken, gezien zijn reizen naar Roemenië. Des te meer komt de vraag op: waarom moest deze brochure verschijnen? Wie moeten er mee bereikt worden? Wat is er mee bereikt?

Het is zeker de moeite waard om het boekje van prof. Kamphuis te lezen, wanneer men zich met een vergrootglas op Wurmbrand wil werpen en men met dat enge gezichtsveld genoeg wil nemen. Zijn stellingname is duidelijk, maar had de eigenlijke problematiek: het begrijpen en helpen van christenen achter het ijzeren gordijn in hun leven en geloofsleven, niet beter op een andere wijze gediend kunnen worden?

Correctie

Het was mij niet mogelijk mijn artikelen in het nummer van 1 september zelf te corrigeren. Daarom is het mijn schuld dat daarin een paar vervelende drukfouten zijn ingeslopen. — Ik plaag nl. de zetter altijd met geschreven copij! — Het spijt mij vooral dat de naam van de vorige secretaris-generaal van de Wereldraad van Kerken in ons blad werd verminkt. Gelukkig weet iedere kerkelijke meelevende dat diens naam niet eindigt op een d, maar op een t: **Visser 't Hooft**. Voorts leze men de twee laatste regels van kolom 2 op pagina 258 en de eerste twee van kolom 3 zo: „**Dit was één van de daden waardoor Kennedy vrede, gerechtigheid en vrijheid ook in dat deel der wereld wilde realiseren**”. En op pag. 262 in kolom 2 leze men: **Parcival Cruiff die de graal meebracht**.” Enkele andere foutjes zullen de welwillende lezers reeds zelf hebben verbeterd.

C. V.

Drukfouten voorkomend in het artikel „De Heer roept alle kinderen”: Op pag. 270, alinea 1 staat: een keurig voorhangsel, dit moet zijn: een kleurig voorhangsel; alinea 2 staat: het grettig kijken, moet zijn: het prettig kijken. Op pag. 271, alinea 1 staat: de verschillende vormen, moet zijn: de kontaktpersonen vormen; ook staat er: Leens uit, moet zijn: leent uit; vakantie-bijbelschool, moet zijn: vakantie-bijbelscholen; alinea 2 staat: glanelfiguren, moet zijn: flanelfiguren; in de derde alinea staat: de speelliederen, moet zijn: de speelliederen; voorts: door weinig, moet zijn: door weinigen; en oplaaidene discussie moet zijn: oplaaiende discussie; die bezwaar, moet zijn dit bezwaar.

Wurmbrands publikatie de mystiek een overheersende invloed heeft. Hoewel er verschillende vormen van mystiek bestaan, is haar invloed vooral daar te bespeuren, waar de grens tussen God en de mens vervaagt... „waar het ideaal ontstaat dat de ziel van de mens zichzelf hervindt en in zich „de godheid” vindt om zich dan voorts in deze „godheid” te verliezen als in een oceaan van zaligheid... Onze tocht naar binnen is een opvlucht naar boven. Zoals de rivieren zich in de zee verliezen en daar hun doel hebben bereikt, zó verliest de mysticus zich in God en is één met Hem.”

In Wurmbrands beschouwingen en achter zijn activiteiten brandt het aan de bijbel vreemde vuur van de mystiek.

Aldus de konklusie van Kamphuis' kritiek. Ook heeft hij nog enkele exegetische missers en revolutionair-theologische gedachten bij Wurmbrand ontdekt, maar het bezwaar van de mystiek weegt naar mijn indruk het zwaarst.

■ Gelijk, door een vergrootglas

Heeft prof. Kamphuis het gelijk aan zijn kant?

Ja, bijna.

Met lange citaten laat Kamphuis de mystieke invloed in de geschriften van Wurmbrand zien. Hij laat dit overtuigend zien en je bent geneigd te zeggen: hij heeft gelijk!

Er is echter iets meer aan de hand.

In Wurmbrand hebben wij kennis gemaakt met een oost-europees predikant. Wij kunnen deze man even helemaal apart zetten. Wij gaan dan proberen hem helemaal op zichzelf te bekijken en **alléén** te beoordelen naar wat hij **geschreven** heeft. Ja, dat **kan** natuurlijk wel, maar is het helemaal „eerlijk”? Doen wij hem dan geen onrecht?

Neem een vergrootglas en leg het op de bladzijde van een boek. Wij zien een klein gedeelte van de bladzijde sterk vergroot en de rest daarbij vergeleken veel kleiner. Wie het vergrote gedeelte niet voortdurend in relatie brengt met de rest van de bladzijde en met het hele boek, loopt het gevaar vergissingen te maken.

Wij kunnen het voorbeeld van het vergrootglas misschien nog beter gebruiken voor een schilderij. Wie een detail van een schilderstuk vergroot, zonder de relatie te leggen met het geheel, de stijl van de schilder en met de tijd waarin deze leefde, komt tot misvattingen.

Iemand, die zulke relaties niet legt en dus iets niet kan relativeren, loopt het gevaar zich op details te verliezen en de essentiële problematiek te missen.

Deze indruk maakt het geschrift van prof. Kamphuis op mij.

Hij zet Wurmbrand onder een

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

VER VAN DE TROON

Na al de feestelijkheden van het zilveren regeringsjubileum van onze koningin valt er nog wel een opmerking te plaatsen. Als u wilt een zure opmerking. Als u wilt een bittere opmerking. Misschien een gepeperde opmerking.

Het is deze: dat we ons niet wijs moeten maken als zou ons volk diep in zijn oranjehartje onze vorstin aanvaarden als van Israëls God gegeven. Alsof wij daarom haar van harte liefhebben, eren en met haar gebreken geduld hebben. Kortom: als zou ons volk het vijfde gebod erkennen als basis voor zijn feestgedruis.

Jawel: overal waar spontane liefde en eerbied zijn getoond kunnen we blij zijn met de blijden. Overal waar gedankt is voor Gods goedheid, in koningin Juliana betoond, vloeit onze dank in dezelfde stroom van gebeden uit. En dat dit jubileum nog zo gevierd is als het gevierd is... daarin kwamen wondere en ontroerende momenten voor, die we niet zullen vergeten.

Maar het gemier van een minister-president, die vooraf niet scheen te weten of hij wel vlaggen zou; welk gemier beëindigd werd met een regeringsvoorlichting: dat hij toch wel vlaggen zou — iets wat bij Colijn of Drees niet mogelijk zou zijn geweest; de zuinigheid en de condities, welke ten aanzien van een delegatie uit het leger werden gesteld; alle betoog over de hoge kosten van ons koningshuis, die eigenlijk niet eens hoger zouden zijn dan die van een president; om welke reden een „erfelijk presidentschap” toch eigenlijk financieel aanvaardbaar werd geheten; de vergelijking met een corrupt presidentschap elders, tegen welke achtergrond we met onze „erfelijke presidente” nog niet eens zo kwaad af zouden zijn; al dit kleinburgerlijk geleuter is een doorzichtige camouflage voor de algehele verloederding van ons maatschappelijk en politiek bestel. De vruchten van de Franse revolutie — de leuzen van vrijheid, gelijkheid en broederschap — zijn we nu wel volledig in het calvinistische Nederland geïntegreerd. We aanvaarden als volk onze vorstin, inclusief de konsekwenties van een kostbaar koningshuis en enkele kostbare jubileums, als investeringen welke de internationale normen niet te boven gaan.

De norm in dezen is het geld, het aardse slijk. De norm is niet: een van God gegeven koningschap.

—o—

Die vrijheid, Gods rol in dezen terzijde te schuiven, némen wij. Die gelijkheid — de vorstin is een der onzen en als zodanig aanvaardbaar — meten we ons aan. Die broederschap — en dat we toffe jongens zijn dat willen we weten — die forceren we zelf.

De vrijheid-in-Christus — af te zien van onze rechten teneinde van Gods genade te leven — kent ons volk als volk niet meer. Dat was de vrijheid van de Oranje's: goed ende bloed altsamen heb ik u niet verschoond; mijn broeders, hoog van namen, hebben 't u ook getoond.

De gelijkheid-in-Christus — allen gezondigd maar allen leden van één lichaam, elk zijn eigen rol spelende en elkander nodig hebbende — kent ons volk niet meer. Dat is de gelijkheid van: Maar God zal mij regeren als een goed instrument, dat ik mag wederkeren in mijn regiment.

De broederschap-in-Christus — allen zonen van hetzelfde huis, verenigd in onze Oudste Broeder — kent ons volk niet meer. Dat is de broederschap, waardoor Willem van Oranje zijn eigendommen verkocht en beleende teneinde de gemeenschappelijke zaak van een vrij Nederland te dienen.

De hoogheid der Oranje's is geweest: In Godes vrees te leven heb ik altijd betracht; daarom ben ik verdreven, om land om luyd gebracht. De term over een vorstin bij de gratie Gods, openingsterm bij elke nieuwe wet, is echter een historische formule geworden, die om onbekende redenen nog niet werd afgeschaft. Maar de vorst, die vader des vaderlands is genoemd, sprak tot „zijn arme schapen, die zijt in grote nood”: „uw Herder zal niet slapen al zijt ge nu verstrooid”. Die zag de hiërarchie der standen: arme schapen, gezagsdragers, vorsten en een Opperherder.

—o—

Dat dit gezag, deze vertegenwoordiging van Gods oppergezag, ons volk vandaag stéékt, is een gevaarlijke zaak geworden. Op het duidelijkst kwam deze gezindheid naar voren op het inleidende feest in de Amsterdamse RAI-hal. Daar ontbrak namelijk niet ons aller komiek-calvinistischen-huize: Seth Gaaikema.

Hij hield het kijkend en luisterend publiek lang genoeg aan de praat om vervelend te worden. Daarbij zag hij kans zijn afkomst uit een christelijk gezin te doen blijken, toen hij de samenzang aanmoedigde met: daar zijn we toch calvinisten voor! Een afkomst die hij, in al zijn afkeer van het christendom, nog nooit heeft verloochend. In zoverre gelijkt hij op de verloren domineeszoon Adema van Scheltema en op de dito predikantsdochter Annie M. G. Schmidt: dat hij bij voorkeur het heilige voor de honden gooit.

C. VEENHOF — KAMPEN

De profeet Jona

II. Voor Jahweh gevluht (vervolg)

14. Aangrijpend is het optreden van de zeelui. Weer laat het woord Gods het grote verschil zien tussen het optreden van de zoon van het volk Gods, de profeet der HEEREN en het gedrag van de heidenen. En weer komt de man van de kerk er slecht af. Jona wil maar één ding: de vernietiging van Ninevé met zijn honderdduizenden inwoners. De heidenen op het schip doen hun uiterste best om de man die hen naar de ondergang joeg te redden van de dood in de golven! De mannen van het schip probeerden namelijk al roeiend aan land te komen om Jona daar af te zetten. Maar ze konden het niet. God liet het hun niet toe. De zee ging hoe langer hoe erger tegen hen te keer.

15. Toen alle pogingen om vei-

lig de kust te bereiken waren mislukt deed de scheepsbemanning wat nu onvermijdelijk was. De zeelui gaven Jona prijs aan de golven. Maar ze bidden eerst tot Jahweh. Ze belijden dat wat ze doen door hen wordt gedaan, gedwongen door overmacht. Ze kunnen niet anders zijn dan instrumenten van Jahweh door wie het oordeel over zijn ongehoorzame dienstknecht voltrokken wordt. Hun gebed is een verontschuldiging. Ze zeggen letterlijk: „Ach Jahweh! mogen wij toch niet vergaan om het leven van deze man, en reken het ons niet aan (als) onschuldig vergoten bloed.” Dat wil zoveel zeggen als: reken ons deze daad niet aan als een moord. Daarna werpen ze Jona in zee. Toen hield de zee op met zijn toornen. Het scheepsvolk vreesde voor Jahweh, vol verbazing over dit tastbare wonder! Zij vreesden Jahweh, brachten Hem offers en

deden geloften.

Zo kwam een eind aan de vlucht van Jona.

III. Door Jahweh gespaard

1. Toen de bemanning van het schip waarin Jona was gevluht hem in zee had geworpen „ontbood” Jahweh een „grote vis” die Jona opslokte. De HEERE redde Jona van de verdrinkingsdood. Hij bewaarde hem voor, zelfmoord. Dat geschiedde op een afschuwelijke manier: in de buik van een vis! Drie dagen — „tot overmorgen” — bleef Jona daarin. Het opgeslokt worden door de vis was een „paardemiddel”. Maar de koppig onwillige profeet had dat nodig. Zo alleen kon God hem krijgen waar Hij hem hebben wilde. Deze redding zelf was evenwel pure genade. Had Jona niet dubbel en dwars verdiend dat hij onderging?

2. In de vis dankt Jona de HEERE voor zijn redding. Het is een mooi gebed dat hij opzendt. Een gedicht. Op prachtige wijze beschrijft Jona de nood waarin hij gekomen was (4-7a). En de HEERE hoorde naar het smeken van Jona. Zijn gebed drong door in Jahweh's heilige tempel. Jona zal worden gered. Met „lovende stem” zal hij de HEERE offeren. De vereerders van ijdele goden

mogen hun trouw verzaken, Jona zal dat niet doen. Wat hij beloofd heeft zal hij volbrengen. Met de juichkreet: bij Jahweh is redding, beëindigt hij zijn gebed.

3. Er is toch iets verbijsterend in dit gebed van Jona. Want wat er vóór alles in had moeten voorkomen ontbreekt er in. Na zijn hardnekkig volgehouden ongehoorzaamheid had Jona vóór alles ootmoedig *schuldbelijdenis* moeten doen vanwege zijn grote zonde. Daarbij had hij moeten smeken om *schuldvergifenis*. En zijn gebed had moeten eindigen met de belofte om — als God hem, de ontrouwe, en daarom onwaardige profeet toch nog wilde gebruiken — vrijwillig, ja, met vreugde te *doen wat God hem had opgedragen*, namelijk het prediken in Ninevé. Psalm 32 is totaal anders dan Jona 2!

4. De overweging van dit gebed van Jona plaatst ons voor een angstwekkende mogelijkheid in het leven van de kinderen van God. Het kan zó zijn — Jona is er het bewijs van — dat een mens in de nood roept tot God, verhoord wordt, belooft dankbaar te zullen zijn voor de uitredding, die dankbaarheid ook toont, tenslotte jubelend uitroept dat bij Jahweh redding is — en dat hij in feite toch helemaal verkeerd staat tegenover God. Met andere woorden: dat zo'n mens toch nog vol-

Deze komiek had een liedekje gedicht voor deze gebeurtenis. Een liedekje, waarin heel het volk van Nederland mocht meezingen. Een liedekje, waarin de blijdschap om het koninklijk jubileum doorstraalde met deze hartverwarmende tekst:

Ver van de troon,
ver van de troon
viert onze koningin haar feest — gewoon!
Ver van de troon,
ver van de troon —
en ieder die capsones heeft valt uit de toon.

En ja hoor, hij kreeg de hele zaal mee met zijn meezingertje: Ver van de troon. De lens werd gericht op ieder die het aanging: ver van de troon. De minister-president zong: ver van de troon. De genodigden zongen: ver van de troon. De drie militaire kapels bliezen: ver van de troon. (Als ze blazen dan vechten ze tenminste niet, juichte Seth.) De Kamervoorzitter zong: ver van de troon. En Seth kraaide zijn revolutionair liedje: ver van de troon.

—o—

Is dat nu zo erg? Op bruiloften en partijen wordt wel vaker een mal versje gezongen. Beter gek gepraat dan gek gedaan, zeggen we.

Jawel. Op bruiloften en partijen kunnen de gekste versjes soms niet mal genoeg zijn. Maar daar weten we, dat we een mal vers zingen. Daar weten we, dat het spel is. Daar zien we door het spel heen — omdat we weten dat de werkelijkheid anders is. Daar lachen we mee, omdat we de werkelijkheid even geweld aandoen, teneinde straks de werkelijkheid des te meer te waarderen.

Maar het versje „Ver van de troon” was nu juist geen spel. Dat was nu juist wat ons volk vandaag wenst: geen capsones, geen hoogheid, geen gezag, geen troon. Laat ons hun banden breken en van hun juk en wetten ons ontslaan, zeiden de heidenen uit psalm 2.

Het feest van onze vorstin kon juist pas slagen, wanneer het vlaggen vooraf in discussie kon komen; wanneer de bijdrage van het leger tot een minimum werd beperkt, vooraf in discussie kon komen en tot het „zuiver menselijke element” kon worden teruggebracht; wanneer de troon uit het gezinchtveld kon worden gebannen en koningin Juliana als een gewone huismoeder onder ons verscheen in ons eigenste RAI-gebouw. Zo werd ze aanvaardbaar geacht. Zonder capsones. Zo viel ze niet uit de toon.

—o—

Het is opvallend, hoe vaak de onbenulligheid tot norm wordt verheven. In onze tijd van one man one vote (alle stemmen tellen en alle zijn gelijkwaardig) wordt de massa beslissend voor de koers. Hoewel we weten dat de massa vrijwel altijd ongelijk heeft en dat alleen de

enkelingen de mensheid vooruit mochten brengen. Prediker zag op die wijze al knechten te paard en heren te voet. Wat „gewoon” is wordt aanvaard, dat harmonieert met de dominerende „toon”. Doe maar gewoon, zegt men. Hij kan zo gewoon doen, zegt men. En wat gewoon is is daarmee normaal geworden, normerend.

Bescheiden is dat niet. Want ieder, die boven het gewone uitsteekt, die tot een een hogere verantwoordelijkheid is geroepen, is nu gewoon. Ieder die verder kijkt dan normaal is ab-normaal. Door het gewone tot norm te verklaren is alles bij voorbaat verdacht, wat de „gewone man” (ook al zo'n onbescheiden term) niet als goed en zaligmakend heeft aanvaard.

U vindt die kleverige oppervlaktetenspanning getekend in het boek van Jan de Hartog: Hollands Glorie. Toen de hoofdpersoon, Jan de Wandelaar, nog matroos zijnde, bleek te studeren voor stuurman, werd hij vogelvrij. Ieder kon hem met de vork in zijn broek prikken. Met geweld trachtte de scheepsbemanning deze man als „gewoon” vast te houden.

Inderdaad, het is levensgevaarlijk, boven dit gewone niveau uit te komen. Want de medemens wordt alleen aanvaard, als hij „gewoon” blijft. Een minister mag wel eens laat thuiskomen en een auto beschadigen. Een rechter mag wel herhaaldelijk dronken zijn. Een burgemeester mag er een liefje op nahouden. Maar wee hunner wanneer ze gezag uitoefenen: dan moeten ze wel en degelijk op hun tellen passen, moeten levenslang door de spitsroeden lopen.

—o—

Kiik, dit alles zat, lijkt me, in dat gezamenlijke feestvieren een beetje erg ingebouwd. Dat aanvaardbare koningschap van onze Landsvrouwe, waarbij ze het er nog aardig afbracht. Het feit dat ze per saldo nog niet eens de rijkste vrouw ter wereld is. De menselijkheid om zo maar in dat zakelijke RAI-gebouw — ver van de troon — onder de gewone mensen te wonen. Om zo, helemaal zonder capsones, zonder diadeem, zonder kamervrouwen, grapjes en liedjes en grollekens aan te horen.

Maar de koningin is, om met de Bijbel te spreken: de „adem des volks”, vorstin bij de gratie Gods. Door de gratie Gods regeren de koningen. En wij zullen goed doen hun te eren: niet voor zover ze gewoon meedoen en hun tijd verstaan; maar vooral voor zover ze zich klein weten voor de Potentaat der Potentaten. In die hun vrijheid zijn wij vrij. In die houding ervaren wij hun gelijkheid: levend van Gods gratie, als wij. In die majesteteitelijke verbondenheid met haar volk beleven wij pas de broederschap in Christus.

Dat mocht toch wel even worden opgemerkt? Een zure opmerking, als u wilt. Een bittere opmerking, als u wilt. Misschien een gepeperde opmerking. Maar toch geen zouteloze opmerking, naar ik hoop.

BIJBELSTUDIE

van zijn rechtvaardige daden zal rekening gehouden worden. Om de ontrouw die hij gepleegd, en om de zonde die hij bedreven heeft, dáárom zal hij sterven.” (Ez. 18 : 24).

5. Nadat de vis Jona heeft uitgespuwd, zonder twijfel op de kust van het land Israël, komt het woord van Jahweh voor de tweede maal tot Jona.

Dit is het eerste wonderbaarlijke dat we in hoofdstuk drie lezen. Hoe is het mogelijk dat God deze dienaar van Hem nog weer gebruiken wil, hem niet wegsnijmt! Had God niet honderd andere — trouwe — profeten kunnen roepen! Maar nee, Jahweh houdt Jona vast. De HEERE is zo trouw! Hij kan het niet over zijn hart krijgen mensen met wie Hij eenmaal begon te spreken, die Hij eenmaal riep en in zijn dienst nam, los te laten!

Als Petrus later zijn Meester — nota bene met een eed! — verloochent, kijkt de Here hem alleen met een liefdevolle blik aan. En dan zo dat Petrus bitter schreiend naar buiten rent (Luc. 22 : 63). Later, na zijn opstanding, maakt Christus het tussen Hem en Petrus onder vier ogen in orde (1 Kor. 15 : 5) en herstelt Hij de apostel die zo ernstig viel publiek weer in het ambt (Joh. 21 : 15-17).

Inderdaad God en de Heer Jezus Christus zijn zeer genadig en lankmoedig. Ze zetten zelfs ontrouwe

profeten niet af. Ze blijven hen zetten onder de hoogdruk van hun liefde opdat ze niet volledig zouden falen in de vervulling van hun roeping en zo verloren gaan.

6. Zo zendt Jahweh Jona toch naar Ninevé. Hij zegt tegen de profeet: Maak u op, vertrek naar Ninevé, de grote stad en breng haar de prediking die Ik u heb bevolen. Jona gaat dan. Maar nog niet gewillig, niet met „een volvaardig gemoed”. Jona gaat omdat God hem naar Ninevé jaagt! Het is al weer wonderlijk. Wie kan begrijpen dat God zich van zulke dienaren bedienen wil? Als je deze geschiedenis leest denk je onwillekeurig aan het spreekwoord: Met onwillige honden is het kwaad hazen vangen. Maar weer moeten we zeggen: Zó is nu onze God. Zó geduldig en lankmoedig. Zó zet Hij alles op alles om zijn profeten niet te doen mislukken.

Tegelijk moeten we ook zeggen: als God de zonden van zijn ambtsdragers aan deze zonder meer toerekende — hun zonden van hoogmoed, luiheid, ijdelheid, geldzucht, onwilligheid, gemakzucht, eerzucht, heerszucht, enz. enz. — dan stond er geen enkele dominee meer op een preekstoel en zat er geen enkele ouderling of diaken meer in een kerkeraadbank.

Zo gaat Jona dan toch naar Ninevé. En hij krijgt de opdracht mee: „Maak u op, ga naar Ninevé, de

grote stad, en breng haar de prediking die Ik u spreken zal”. Jona zal alleen dat mogen zeggen wat Jahweh in Ninevé gezegd wil hebben.

7. Na een lange reis komt Jona in Ninevé. Ninevé was „een grote stad voor God”. Dat wil zeggen: een zeer grote stad. Zelfs naar Gods maatstaf gemeten was ze groot. Jona zou drie dagen nodig hebben om op de voornaamste straten en pleinen Gods boodschap te laten horen.

Jona's prediking is koud als ijs, scherp als een mes, hard als beton. Hij moest immers alléén maar uitroepen: Nog veertig dagen en Ninevé wordt verwoest. Dat is pure oordeelsverkondiging. Het is de proclamatie van een onafwendbaar, alverwoestend gericht van God dat Ninevé zal wegvagen van de aarde.

En deze prediking wordt gebracht door een man die hoopt dat ook metterdaad zal geschieden wat hij aankondigt. Jona is de volkomen tegenstelling van een prediker die worstelt en bidt om het behoud van de mensen tot wie hij Gods boodschap moet brengen. Hij hoopt vurig dat Gods oordeel Ninevé zo treffen zal dat van die stad geen steen op de andere zal gelaten worden. En dat alle Ninevieten verteerd zullen worden in het vuur van Gods gericht. Wat moet, wat kan de prediking van zo'n keiharde man uitwerken?

komen op de vlucht is en blijft voor God!

Wat aan Jona ontbrak was de kennis van *eigen concrete zonde*, en de belijdenis van *eigen concrete schuld*. En wanneer dat in het leven van Gods kinderen ontbreekt is alles, alles wat ze verder denken en zeggen en doen *mis*. De HEERE heeft daar dan geen behagen in. En als dit kwaad in de kerk heerst wordt ze een afvalige kerk.

Geeñ enkele zonde behoeft scheidende te maken tussen God en ons — als ze maar beleden wordt! Maar een enkele onbeleden zonde vormt een muur tussen God en de mens die in zulk een zonde blijft. Door Ezechiël sprak God eens deze woorden: „Wanneer een rechtvaardige — let wel: een *rechtvaardige!* — zich afkeert van zijn rechtvaardige wandel en onrecht doet, naar al de gruwelen handelt, die de goddeloze bedrijft — zal hij dan leven? Met geen

H. DE JONG — AMSTERDAM

Iets over het Bijbelvertalen

(4 - slot)

Inderdaad vinden we in dit kleine boek Jona het verschijnsel van Leitwortstil, waarbij ik het woord Leitwort iets ruimer opvat en het niet beperk tot een enkel woord, maar ook daaronder de zinswending versa. Het begint dan meteen al in 1:2 waar staat: „Sta op, ga naar Ninevé, de grote stad en preek tegen haar, want hun kwaad is voor mijn aangezicht opgeklimmen”. Deze frase wordt in 3:2 zinvol herhaald bij de vernieuwde opdracht aan Jona: „Sta op, ga naar Ninevé, de grote stad en preek tot haar de prediking, die Ik tot u zeggen zal.” Er zit iets laconieks in, dat na het incident met de vis, de HERE God weer met dezelfde opdracht tot Jona komt. God is niet van z'n apropos af te brengen. Tegelijk is de herhaling van de zin een kleine nuance anders. In de eerste opdracht motiveert God: Want hun kwam is voor mijn aangezicht opgeklimmen, maar de tweede keer heeft de HERE er zo geen behoefte aan om tegenover Jona breed over het kwaad van Ninevé uit te wijden. Dat heeft de profeet niet nodig. Wat hij wel nodig heeft is, dat God hem als zijn boodschapper de pin op de neus zet: „en preek tot haar de prediking, die Ik tot u zeggen zal”. Zo'n gehoorzame prediker is Jona immers niet gebleken. Dit is nu typisch voor de stijl van de bijbel, om namelijk te herhalen en toch niet klakkeloos, zonder meer, maar met nuance-verschillen. Het is duidelijk, dat deze twee zinnen, voor zover ze gelijk zijn, ook precies gelijk vertaald moeten worden.

Nog een voorbeeld van zulke functionele herhaling. In het eerste hoofdstuk, de verzen 10 en 16. In vs 10 wordt van het scheepsvolk de reactie vermeld, wanneer Jona zichzelf aan hen heeft bekend gemaakt: „en de mannen vreesden met grote vreze en zeiden tot hem: wat hebt ge nu gedaan?” Als ze dan na zo lang mogelijk tegenspartelen Jona overboord geworpen hebben en de zee stil geworden is, lezen we nog eens: „en de mannen vreesden met grote vreze den HERE en zij offerden slachtoffer den HERE en deden geloften.” Je ziet hier weer herhaling, maar ook variatie. De herhaling wordt gebruikt om de variatie, het verschil, des te duidelijker te laten uitkomen. De eerste keer vreesden de zeelui met grote vrees, d.w.z. ze waren doodsbenauwd, met bijgeloof, aan zeelieden eigen. De tweede keer, als de zee stil geworden is, is de vrees meer gekleurd door ontzag en eerbied. Het is nu een vreze des HEREN geworden. Twee nuances in de Godsvrees bij deze heidenen. Dat is interessant, want in de bijbel gaat het vaak over die Godsvrees bij de heidenen. In het Nieuwe Testament (in Han-

delingen) vind je rondom de synagoge een ring van phovoumèni, Godvrezenden en ook in het Oude Testament kom je ze tegen. Abraham dacht in het land der Filistijnen, dat er geen Godsvrees op die plaats was, waarin hij zich vergiste (Gen. 20:11) en Jozef zegt als onbekende onderkoning van Egypte tegen de zoons van Jakob: 'ik vrees God', (Gen. 42:18) wat als geruststelling bedoeld was, een soort garantie van humaniteit. En ook de hebreeuwse vroedvrouwen, Sifra en Pua, vreesden God (Exodus 1:17). Nu kom je hier in Jona een genuanceerdheid tegen in deze godvrezendheid. Het kon gewoon op angst berusten, maar het kon ook gewoon geladen zijn, met eerbied en ontzag. Ook hier moeten we wat in deze zinnen gelijk is, precies gelijk vertalen, dan zie je de Godvrezendheid van deze zeelieden als het ware groeien.

Maar nu is er in dat zelfde Jona ook een woord-overeenkomst, waarvan ik althans het functionele niet in kan zien. Dat is het 4 maal voorkomen van het w.w. toel, hi., een ietwat opvallend werkwoord voor 'werpen', 'slingeren' vs 4: „de HERE wierp een grote wind op zee”, vs 5: de zeelieden „wierpen de bagage, die zich in het schip bevond, in de zee”; vs 12: Jona zeide tot hen: „neemt mij op een werpt mij in de zee” en vs 15: „en zij namen Jona op en wierpen hem in de zee”. Ik zal niet ontkennen, dat het mogelijk is, dat de hebreeuwse vertaler de herhaling van dit toch wel opvallende werkwoord (er had een eenvoudiger w.w. voorwerpen gebruikt kunnen zijn) opzettelijk bedoeld heeft, maar dat is dan wel een stijlmiddel geweest, dat ons niets meer zegt.

Net zo min kan ik iets aanvangen met de tot 2 maal toe voorkomende w.w.-vorm wattach in 4:7 en 8, één keer gebruikt voor de worm, die de wonderboom **stak** (lett. sloeg) en één keer voor de zoon, die Jona op het hoofd **stak** (ook lett. sloeg). Is dat niet gewoon toeval en als het al opzettelijk is, dan kunnen we daar toch niets mee?

Nog moeilijker wordt het, als we in 3:7 lezen: „En men liet te Ninevé uitroepen op bevel van de koning en zijn groten: mens en beest, rundvee en kleinvee mogen niets proeven, mogen niet weiden, mogen niet drinken.” In het hebreuws gaan 'op bevel van' en 'proeven' terug op éénzelfde woordstam. Omdat het een niet zo gebruikelijke woordstam is, valt dat op. Maar het is helemaal de vraag of dat de hebreëer opgevallen is.

Dat 't ons opvalt, komt dat niet voornamelijk doordat wij het hebreuws schools benaderen, inderdaad via de woordstammen? Dat is een theoretische benadering. Volgens mij is deze overeenstemming te vergelijken met die tussen 'aangezicht' en 'aangezien' in het nederlands.

Maar wel weer functioneel is het, dat in het boek Jona tot 4 maal toe de uitdrukking voorkomt: „en de HERE (of de HERE God of God) beschikte”. 2:1: „en de HERE beschikte een grote vis”; 4:6: „en de HERE God beschikte een wonderboom”; 4:7: „en God beschikte een worm”; 4:8: „en God beschikte een gloeiende oostenwind”. Op grond van deze overeenkomstigheden durf ik te zeggen, dat er een draad van Goddelijke souvereiniteit door het boekje Jona heenloopt. En juist in het licht van deze overeenkomstigheden zou ik dan graag nog eens wat nadenken over het opvallende verschil in Godsnamen: de HERE, de HERE God, God en dan nog een flauwer woord voor God. Ik vermoed hier een zeer genuanceerde theologie achter, bruikbaar voor het leerstuk van de Goddelijke voorzienigheid (Zondag 10).

En ten slotte: het is ook zinnig te letten op het twee maal voorkomende: „en (Jona) bad tot de HERE” in 2:2 en 4:2. En evenmin mag het ons ontgaan, dat in hoofdstuk 4 tot twee maal toe door Jona gezegd wordt: „het is mij liever te sterven dan te leven” (vs 3 en 8) en evenzo tot tweemaal toe door de HERE gevraagd wordt: „is uw toorn billijk ontstoken?” Deze overeenkomst accentueert, dat de wonderboom door God gebruikt is als een leermodel om zijn sparende gezindheid tegenover Ninevé aan Jona duidelijk te maken.

Ik hoop, dat ik aan deze voorbeelden duidelijk heb kunnen maken, dat het de ene keer zin heeft om op de overeenkomstigheden te letten en dat het dan ook noodzakelijk is concordant te vertalen en de andere keer mag je er wel op letten, maar kun je er geen zin aan verbinden en moet je rekenen met toevalligheid.

Daarmee hebben we, geloof ik, een sterk argument gevonden, dat in het veld gebracht kan worden tegen één van de belangrijkste uitgangspunten van de strikte vertalers. Dit uitgangspunt is onder woorden gebracht door dr J. v. d. Werf in zijn artikel: Welke eisen stelt de exegeet aan een bijbelvertaling? (Mededelingen prof. dr G. v. d. Leeuwstichting, afl. 41, pag. 2493 v.v.) en wel als volgt: „denken is geen benaderingswijze van de bijbel”.

Hij noemt dat een copernicaanse wending en als hij daar een grote wending mee bedoelt, ben ik het wel met hem eens. Hij werkt dit als volgt uit: de openbaring komt

tot ons in taal, in 'sprake', in woorden. Deze 'sprake' is geen studie-materiaal. De grondhouding is het horen. En wie echt hoort, weet dat wat in het spreken wordt aangeduid, voor hem als hoorder een gebeurtenis wordt. In dit horen kan men het gehoorde niet overmeesteren, men wordt in het horen zelf overmeesterd. De eerste taak van de exegeet mag dan ook niet zijn, dat hij het gehoorde overdenkt, maar dat hij het gesprokene hoort en er dan adequaat op reageert, door zich in dit taalverbond te laten opnemen. Het denken is geen benaderingswijze voor deze taal.

Ik vind, dat hier onterecht horen en denken tegenover elkaar worden gesteld. „Ziet dan toe, hoe gij hoort”, zegt Jezus en ook: „hoort en verstaat”. Horen is iets anders dan registreren op de wijze van de computer. De computer zou alle voorbeelden uit Jona op gelijke wijze registreren, maar de goede luisteraar hoort met onderscheiding. Horen met onderscheiding, — daar ontkom je ook als vertaler niet aan. Als je alleen op het gehoor afgaande de klankovereenkomst tussen 'het bevel van de koning' en het 'proeven' van voedsel in het nederlands wilt vasthouden, dan krijg je iets merkwaardigs, waarmee je een effect bereikt, dat je helemaal niet bedoelt. Bij voorbeeld zo: „Men liet uitroepen vanwege een keur des Konings, dat niemand enig voedsel met z'n tong zou keuren.” Dat is gezocht, dat is gewrongen, dat leidt van de tekst af. Dan dient de vertaling niet meer, dan heerst ze. En dat is het laatste wat ze mag doen.

Er is maar één manier van vertalen en dat is goed vertalen, zegt dr M. H. v. d. Zeyde. Zij is de medewerkster van dr Ida G. M. Gerhardt, en samen hebben deze dames ons verrast met een psalmvertaling die, geloof ik, werkelijk het dilemma tussen vrij en strikt vertalen doorbreekt. Misschien dat zij de sleutel hebben gevonden in het **geduld** waarmee ze meer dan acht jaar naar het psalmboek geluisterd hebben. Niet, dat ik op deze vertaling geen kritiek heb: ze komt me hier en daar te hoog poëtisch voor, hoger poëtisch dan de psalmen zelf, (maar dat kan onwennigheid van mij zijn). Iets te veel vorm misschien. Maar ik geloof wel, dat zij er op uit zijn geweest heilzaam te bemiddelen tussen de standpunten, die tegenover elkaar staan. Wat ook ik heb gewild.

Wist U dat...

— in Nederland aan rookartikelen, sterke drank, bier, gebak en andere zoetigheden jaarlijks voor ongeveer zes miljard gulden wordt uitgegeven?...

— in Nederland in 1970 432000 personenauto's werden gekocht (omzet 3.2 miljard gulden), in 1971 403.000 (omzet 3.3 miljard) en in 1972 432.000 (omzet 3.8 miljard) en dat de verwachting voor dit jaar is 460.000 stuks (omzet 4.1 miljard gulden)!...

— dat in Nederland het drankgebruik de laatste jaren enorm is gestegen, gelijk blijkt uit het volgende overzicht, gepubliceerd door de Nationale Commissie tegen het alcoholisme: Het gebruik van **gedistilleerd** was per hoofd

in de jaren 1880, 1939, 1972 resp.: **4,90; 0,79; 2,27** liter; van **bier** in de jaren 1880, 1950, 1972 resp.: **33,8; 10,9; 6,6** liter; van **wijn** in dezelfde jaren: **2,57; 0,86; 7,81** liter!...

— dat in Nederland blijkens een Nipo-onderzoek de nederlandse sigarettenroker gemiddeld 13½ sigaret per dag rookt?...

— in Nederland op de 250 verkoopdagen daarvan in supermarkten, magazijnen, winkels voor 250 miljoen gulden aan artikelen en allerlei waren wordt gestolen?...

— in Nederland in het jaar bij 250 bankovervallen voor 4½ miljoen gulden gestolen, 3 mensen gedood en 13 gewond werden, terwijl 248 rovers werden gegrepen en 200 nog op vrije voeten zijn?...

P. C. VAN WIJK

Vrede leren

Het gebed van de Here Jezus uit Johannes 17 is een aangrijpend gebed. Het is een gebed van iemand, die weet dat hij sterven gaat om anderen het leven te geven. Zonder het sterven van de Heiland is dit gebed overbodig, heeft het geen zin. Zonder het sterven van Hem immers is er geen toekomst, zonder zijn sterven is er alleen de dood. Zonder Golgotha is er alleen de satan en zijn er de satanische machten en krachten.

Maar Jezus Christus weet, dat hij sterven gaat.

Hij heeft zijn discipelen er al op voorbereid. Hij heeft hun beloofd, dat de Trooster zal komen, hij heeft hen ook op het hart gebonden niet verontrust te zijn (Johannes 14):

„Vrede laat ik u na; mijn vrede geef ik u. Niet zoals de wereld die geeft, geef ik hem u. Laat uw hart niet verontrust of kleinmoedig worden. Gij hebt mij horen zeggen: Ik ga heen, maar ik keer tot u terug.”

Na zo de zijnen te hebben gesteekt, gaat hij voor ze bidden. Dat gebed hebben de discipelen wel nodig, want ze begrijpen er nog weinig van. Ze denken nog steeds aan een aards koninkrijk waarin hun Meester koning zal zijn. Jezus zegt echter: „...de vorst van de wereld is op komst...” De dood van hem betekent wel het leven, maar op deze aarde toch nog altijd een leven in een zondige omgeving. Daarom is dat gebed uit Johannes 17 zo nodig.

„Toen ik bij hen was, bewaarde ik in uw naam die gij mij gegeven hebt. Ik heb over hen gewaakt en niemand van hen is verloren gegaan...”

Maar nu gaat hij naar de hemel, daarom:

„Ik heb hun uw woord meegedeeld, maar de wereld heeft hen gehaat, omdat zij van de wereld niet zijn, zoals ik niet van de wereld ben. Ik bid niet, dat gij hen uit de wereld wegneemt, maar dat gij hen bewaart voor het kwaad.”

Wij leven in deze wereld, maar kunnen dat leven alléén niet áán! Omdat we zondige mensen zijn, mensen die het elke dag opnieuw verkeerd doen.

Wij zondigen.

Wij brengen er elke dag zo weinig van terecht.

Wij werken zo slecht mee aan het werk van de Heiland.

Wij laten zo weinig zien van de vrede, die de Here Jezus ons gegeven heeft.

Heb je zó in dat gebed van de Heiland je zelf gezien, je eigen nood, je eigen kleinheid, je eigen onmacht?

Jezus Christus heeft gebeden. Hij bidt om te kunnen helpen. Hij helpt en daarom bidt hij. Maar wij merken daar vaak zo weinig van. Wij zien die hulp van de Heiland vaak zo weinig tastbaar om ons heen. Je vraagt je vaak af, of Jezus echt wel regeert in deze wereld, in jouw eigen kleine wereldje. Je vraagt je wel eens af, of God er eigenlijk wel is. Als hij bestaat, waarom doet hij dan niets, waarom doet hij niet iets geweldigs? Waarom laat hij de vrede niet komen in deze wereld, Christus is toch de Vrededorst?

Je ziet God niet. Maar heb je je ogen wel open?

Denk eens aan het volk Israël. Ook de Israëlieten meenden God niet te zien. Maar hij was er wel. Hij was er, in die brandende

Openingswoord
Jeugddag Wezep
31 mei 1973

braamstruik, toen Mozes zijn ogen uit keek (Exodus 3).

Hij was er, toen het water van de zee op zij ging en er een pad kwam, zodat de Israëlieten uit Egypte konden gaan (Exodus 14). Hij was er, toen David zondigde en de profeet Achan het keihard tegen hem zei: „Gij zijt die man!” (2 Samuël 12).

Hij was er, toen die man op het slagveld zonder een bepaald doel de boog spande en schoot en Koning Achab dodelijk trof (1 Koningen 22).

Hij was er, telkens weer.

Hij is er, als je hem maar zien wilt.

Hij is in deze wereld, Hij is in jouw leven.

Hij is er, als je hem maar zien wilt.

Maar dit zien is iets anders dan wij vaak denken.

Dit zien is gelóven, gelóven dat die man in de Hof van Gethsémané, die daar vecht voor zijn leven — „Vader, indien gij wilt, laat dat lijden dan niet doorgaan” — dat die man de Verlosser is, die vrede brengt.

In 1970 verscheen er een boek van drs Derksen met als titel „Hoe leren we de vrede?” In dit boek wordt beschreven wat er allemaal moet gebeuren en gedaan moet worden om de vrede op deze aarde te doen komen. De vrede is in dit boek een wetenschap geworden, die geleerd kan en moet worden. De vrede moet worden bestudeerd en geprogrammeerd. En natuurlijk, we zullen allemaal op de plaats waar wij staan iets moeten doen, er aan moeten werken, er voor moeten bidden, maar het dan meteen bedenken dat de Heiland ons een vrede gegeven heeft „niet zoals de wereld die geeft”. Maar ook deze vrede kan en moet geleerd worden. Jezus

zegt immers: „Leer van mij, ik ben zachtmoedig en nederig van hart...” (Matth. 11:28).

Leer van mij.

Ik ben zachtmoedig en nederig.

Op andere plaatsen in de bijbel worden zachtmoedigheid en nederigheid genoemd als vruchten van het werk van de Heilige Geest in ons.

Zachtmoedigheid en nederigheid. Daaraan mankeert het in de grote wereld, daaraan mankeert het ook in de kleine wereld van ons allemaal. Daarom is er zo weinig vrede.

Maar Jezus zegt het ook vandaag: Leer van mij!

Jezus, die dé zachtmoedige en dé nederige was.

Jezus, die nederig onze wereld binnenkwam.

Jezus, die nederig stierf aan een kruis.

Jezus, die opstond maar zachtmoedig bleef als hij zijn discipelen terechtwees.

Jezus, die naar de hemel ging.

Jezus, die nu zit aan de rechterhand van God als de grote koning, maar die in zijn zachtmoedigheid voor ons bidt.

Dát is het evangelie van de vrede in een wereld van onvrede.

—o—

Wil je vrede leren? Dat is goed. Maar doe het dan met een blik op je Heiland. Hij was vrededorst, zachtmoedig en nederig.

Wil je in deze waanzinnige wereld de vrede bevorderen? Dat is goed, maar doe het vanuit het evangelie. Wees daarin radicaal, radicaal evangelisch zoals Jezus radicaal zachtmoedig en nederig is.

Vind je dat goedkoop?

Je vergist je.

Want zó vrede leren is het moeilijkste wat er is. Dit leren begint bij je zelf, in je eigen hart, in je eigen leven. Het tast je zelf aan,

want je bent niet zachtmoedig maar hoogmoedig, niet nederig maar zelfgenoegzaam. Het leren van deze vrede vraagt radicale zelfverloochening.

Maar Jezus heeft gebeden en hij bidt nog.

Wil je deze vrede van Jezus integreren in deze wereld?

Luister dan naar hem, die tot je spreekt in de bijbel.

Antwoord dan hem, die iets van je vraagt.

Ga tot de God, die het eerst tot jou kwam.

Geef liefde aan hem, die jou eerst heeft liefgehad en zelfs zijn zoon voor jou de dood in joeg.

De vrede komt, zoals het staat in een vers, waaruit de negers in hun zingen zo vaak troost hebben geput:

„Eens komt u toch weder,
Heer,
op die dag vol pracht en eer.
Dan wijkt alle leed,
wordt 't al tot vreugd
gereed.

Overal heerst vrede, Heer,
op die dag vol pracht en eer.
Beu bent u het kwaad,
U bant het door uw daad.

Aard' is vol van vreugde,
Heer,
op die dag vol pracht en eer.
Nergens heerst meer wrok,
geen nijd en geen gemok.

Wat een wondre wereld,
Heer,
op die dag vol pracht en eer.
Eeuwige heerlijkheid
en overal jolijt.”

Leer van Jezus, ook vandaag in deze samenkomst.

We gaan met elkaar spreken over vrede. Laten we allen dat doen in het geloof, dat Jezus zijn lessen geeft. Leer van hem, hij is zachtmoedig en nederig.

*Het brood dat ik eet
is geen gewoon brood.
Het kleed dat ik draag
is geen gewone stof.
Het dak boven mij
is niet gewoon van hout en steen.
De bloem in mijn tuin
is geen gewone bloem
en het lied van de lijster
geen gewone zang.*

*In dat brood geurt
de liefde van Vader.
In mijn kleed is geweest
Zijn zorg.
Het dak boven mij
is Zijn hand die beschermt.
Een simpele bloem verklaart
de schoonheid van Vader
en dat lijsterlied
echoot Zijn stem.*

*In alles wat Vader geeft
geeft Hij zichzelf.
Dus heb ik contact met Hem
in mijn brood,
in mijn kleed,
in mijn huis,
in een bloem,
in een vogellied.
Ik ben nooit van Hem los,
Ik ben in niets van Hem los.
Alles van mij is van Hem
en voor Hem.
Vader, mijn Vader!
Kind, Mijn kind!*

J. H. V.

NIET GEWOON

Kerknieuws

Beroepen te Heerenveen: W. G. van der Linden te Urk.

Ds W. Vis — Op zondag 9 september j.l. nam ds W. Vis in de avonddienst afscheid van de kerk te Leerdam met een preek over Numeri 6:24-26.

Op zondag 16 september d.a.v. deed ds Vis in de beide middagdiensten intrede in de kerk te Kampen. Hij bediende daarbij het Woord met als tekst: II Korinthiërs 5:20 en 21, onder het thema: De lokroep: Laat u met God verzoenen.

1. Wie die lokroep laat horen.
2. Hoe die lokroep luidt.
3. Hoe die lokroep mogelijk is.

Op genoemde zondag werd ds Vis in de morgendienst van 10.30 uur bevestigd door ds J. O. Mulder, die een predikatie hield over I Petrus 2:4 en 5.

Ds W. Bax — Eveneens op zondag 16 september i.l. deed ds W. Bax, gekomen van Zwartsluis, intrede in de kerk te Nijverdal met een preek over Openbaring 14:6. Hij werd vooraf in de morgendienst bevestigd door ds D. K. Smit te Vlaardingen, die daarbij als tekst koos: Openbaring 1:16a en 20.

Theologische studenten

Op de Schooldag te Apeldoorn werd meegedeeld, dat de Theologische Hogeschool der Chr. Gere-

formeerde kerken momenteel 58 studenten telt. Daarvan behoren er 9 tot de gereformeerde kerken (buiten verband). 4 studeerden reeds aan genoemde Hogeschool, 5 zijn er met ingang van het nieuwe cursusjaar bijgekomen.

Meer activiteiten van verontrusten

De verontruste predikanten in de gereformeerde kerken (syn.) willen meer daadwerkelijke hulp gaan bewijzen aan verontruste gemeenteleden. Zij denken daarbij met name aan uitbreiding van de zogenaamde alternatieve diensten. Men wil zodoende de mensen voor de gereformeerde kerken (syn.) behouden. Er wordt de nadruk op gelegd, dat dergelijke alternatieve diensten niet uitgaan van de kerkeraad ter plaatse en dus elk ambtelijk karakter missen.

Op een vergadering van de predikantenvereniging van de verontrusten werd besloten predikanten van andere kerken toe te laten als gastlid. Dit naar aanleiding van desbetreffende verzoeken van vrijgemaakte gereformeerde (binnen- en buiten verband) en christelijk gereformeerde kollega's.

De genoemde predikantenvereniging telt momenteel 52 leden.

Nieuws uit breder kring

NIEUWE KERK VAN PRESBYTERIANEN

Atlanta (VS)— Twee van de meest bekende gemeenten van de zuidelijke presbyteriaanse kerk in de Verenigde Staten hebben het kerkverband verlaten. Het zijn de eerste kerk in Augusta, de „moedergemeente” van de

zuidelijke presbyteriaanse kerk (in haar kerkgebouw werd in 1861 dit kerkverband gesticht), en de Westminster-gemeente in Atlanta, waar eens Dr. Peter Marshall („Morgen zie ik je weer”) predikant was. Binnen een jaar hebben 143 gemeenten de zuidelijke presbyteriaanse kerk verlaten. Zij zijn van plan een nieuw kerkverband te vormen. Zij verwijten de kerk een ontwikkeling in vrijzinnige richting. De zuidelijke presbyteriaanse kerk (een klein miljoen leden) gold altijd als de conservatieve tegenhanger van de drie miljoen zielen tellende verenigde presbyteriaanse kerk, maar de laatste jaren is er duidelijke toenadering.

WAPENVELD (gem. Heerde)

Wegens benoeming van één der onderwijzers elders wordt aan de Ds. v. Maaschool, Flessenbergerweg 7b, gevraagd een

onderwijzer

bevoegd voor j. en r. liefst Geref. vrijgemaakt (buiten verband).

Br. gaarne z.sp.m. aan het h.d.s., J. Kleijer, Kanaaldijk 55, Wapenveld, tel. 05206-8527 (huis), 05206-8649 (sch.).

Wapenveld heeft een 20 min. busverbinding met Zwolle. De school is een nieuw gebouw, 2 lokalen zijn dit jaar bijgebouwd en vorige maand gereedgekomen.

DE TIEN STAMMEN DIE NOOIT VERLOREN GINGEN

door E. W. Hiebendaal

In deze brochure wordt met de dwaling der Brits-Israëlbeweging op grond van de H. Schrift voor goed afge-rekend.

Uitgave: Comité De waarheid der Schriften te Rotterdam. Tel. 010-652972. Giro 3469974. Prijs 90 ct, geen portokosten.

Plaats uw familieberichten in dit blad

JAAP SMIT

en

INA MATEMAN

delen u, ook namens hun ouders mee, dat zij op vrijdag 12 oktober 1973 om 15.00 uur in het gemeentehuis van Wageningen in het huwelijk hopen te treden.

Zij willen een zegen vragen over hun huwelijk in een kerkdienst, die gehouden zal worden in de Immanuelkapel, Markt 25 om 15.45 uur, waarin zal voorgaan de weleerwaarde heer ds. J. Keuning.

Gelegenheid tot feliciteren van 17.15 tot 19.00 uur in de „Koningstafel”, Grebbeweg 97, Rhenen.

Bennekom, Edeseweg 76
Ten Post, Oldersumerweg 1

Bennekom, Edeseweg 118
Aalten,
Lichtenvoordsestr.weg 70

Toek. adres: Edeseweg 76.

TER PERSE:

in de reeks
De Voorzeide Leer
over

DE HEILIGE SCHRIFT:

Ds C. Vonk,
RICHTEREN

Intekenprijs tot 31 december 1973 f 29,50, daarna f 35,—.

Gaarne zenden wij U een volledig prospectus over deze unieke Schriftverklaring!

Firma

Wesdijk, Liebeek en Hooijmeijer
Singel 55 — Postbus 2.
Barendrecht.

Drukkerij »Steenbergen«

★

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerwerk

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Mededeling

D.V. verschijnt binnenkort de in het uitzicht gestelde uitgave in brochure-vorm van de toelichting op de

Brief van Paulus aan de Galatiërs

van de hand van ds H. Amelink.

In het volgende nummer kunt u daar meer over lezen.

Redactieleden

Ds H. Amelink
Ds G. Janssen
Drs H. de Jong
D. W. L. Milo
Prof. C. Veenhof
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink,
Lekdijk 82 b,
Langerak (Z.-H.)
Tel. 0 1843 - 232

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 20,— per jaar
f 10,50 per halfjaar
f 5,50 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—;
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Rotterdamse Rijweg
174, Rotterdam-8
Tel. 010 - 153535
Giro 40.49.45

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.